

CSUNDERLIK PÉTER

A „NATO-történetírás” kritikájától a „KGST-történetírás” diadaláig? A magyar történetírás szemléletváltása 1956 után

A magyar történetírás 1945 utáni történetének elbeszélésére a magyar historiográfiában hagyományosan az „ideológiai kötöttségek alóli felszabadulás” a nagyelbeszélése, vagyis a „reprofesszionizálódás” folyamatának bemutatása. Az előadás e szövegszervező szempont mellé egy másik történetet is oda kíván állítani, a „leszakadás és utolérés” történetét, és a magyar történettudománynak ezen két metaelbeszélésben értelmezhető jelenségeit egymásra hatásukban vizsgálná és mutatná be röviden, különös tekintettel a magyar történettudomány nyugati kapcsolataira.

Hogy egyetlenegy „állatorvosi ló”-jellegű példával illusztráljam a problémát: az 1950-es években, amikor a Rákosi-korszak történészei számára dogmának számított, hogy Magyarország egykori Osztrák-Magyar Monarchián belüli helyzetét „gyarmatiként” vagy „félgyarmatiként” írják le, a Habsburg Birodalom történetének egyik legnagyobb kutatója, Robert A. Kann *The Habsburg Empire* című könyvét „NATO-történetírásként” bélyegezték meg, mivel az amerikai történész nem egyértelműen elítélő jelleggel írta meg a szupranacionális birodalmi alakulat történetét. Azonban a Rákosi-korszak történetírói dogmáinak megkérdőjeleződése a kora Kádár-rendszerben lehetőséget teremtett egyes történelmi jelenségek és alakulatok, mint például a kiegyezés és az említett Osztrák-Magyar Monarchia árnyaltabb megközelítésre, nemegyszer kurrens nyugati elméletek és módszerek adaptálásával: az 1960-as évek magyar gazdaságtörténészei, például Berend T. Iván és Ránki György többek között az antikommunista Walt W. Rostow *A gazdasági növekedés szakaszai – Egy antikommunista kiáltvány* (amelyet 1968-ban kiadtak Magyarországon is – csak az alcímet hagyták el) című munkájától is inspirálódva hajtották végre Magyarország helyzetének Monarchián belüli, pozitív végeredményű újraértékelését. Alig több mint tíz év alatt a „NATO-történetírás” kötelező elítélése helyett így lettek széles körben elfogadottá a – ironikusan ennek nevezhetnénk – „Közös Piac”-történetírás eredményei a magyar történettudományban. A kutatás hasonló példák alapján mutatná be a fenti két folyamat szinergiáját, nem feledkezve meg a nyitás mellett a bezáródás felé mutató mindenkori ellenerőkről.